Приложение №2 к ООП НОО

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Литературное чтение на родном (чеченском) языке»
для 1-4 классов начального общего образования

Составители: Ахаева Я.А.,
зам.директора по УВР;
Хадизова М.Ш.,
руководитель МО учителей начальных классов;
Казаева Л.Ж.,
учитель начальных классов.

г.Аргун 2022 г.

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Документан бух

Дешаран предметан «Литературни ешар» юьхьанцарчу классашна леринайолу белханпрограмма х1оттийна

х1окху документин бух т1ехь:

- ***Аргун-г1алин №13 йолчу юккъерчу юкъарадешаран гимназин юьхьанцарчу классашна лерина йолу программа***
- юьхьанцара юкъарадешаран федеральни пачхьалкхан дешаран стандартан
- ***Юкъара дешаран, а, коьрта юкъара дешаран, а пачхьалкхан программа***
- ***Э.Х.Эдиловн Нохчийн метан, дешаран юьхьанцарчу классашна лерина герггарчу хьесапехь йолу программа, Нохчийн Республикин дешаран, а, 1илманан, а министерствос магийна йолу.***

Литературни ешар - юьхьанцарчу классийн предметашна юккъехь коьртачарах цхьаъ ю. Нохчийн матто санна, цо, а 1амадо бер шера, а, нийса, а яздан, аьтто бо юкъара кхиарехь, а, г1иллакх-оьздангаллин мехаллаш т1ехь кхиош а. Х1окху предметехь кхиамаш бахаро таро ло берана юьхьанцарчу школан вукху предметашца ларош деша. Юьхьанцарчу школехь х1ара предмет 1амор т1ехьажийна хир ду х1окху 1алашонашка кхачарна:

-кхетаме, нийса, шера къастош еша;

-ша йоьшучу текстан, а, цуьнан чулацамца йолу шен юкъаметтиг, а билгалйоккхуш болчу къастош ешаран коьртачу г1ирсех (соцунг1а, интонаци, маь1нин тохар, ешаран чехкалла) пайда, а оьцуш, еша;

-дешаран книгин чулацамах кхиар, шенна справочни аппаратах пайда эца хаар (т1етовжар, корта, абзацаш и д1. кх. а.);

- исбаьхьаллин -кхоллараллин, а, х1ума довзаран, а хьуьнарш шегахь кхиор, исбаьхьаллин произведенино шена бина т1е1аткъам шен синхаамашца бовзийтар; дешан исбаьхьалле йолу эстетически юкъаметтиг кхиор;

-исбаьхьаллин текстан г1ирсашца синъоьздангаллин мехаллаш юьхьанцарчу классийн дешархошкахь кхиор; дика, а, вуо а къасто хууш, кхидолчу къаьмнашка лерам болуш кхиор.

Юьхьанцарчу школехь литературни ешаран коьрта 1алашо - иза шена оьшшу книга харжа хаарца а, и кхеташ ешарца а ша-шен терго яран дешар карадерзоран хьуьнарш шегахь кхиор ю. Цу г1уллакхана ох1ла хилар билгалдолу ешначух кхеташ, дика еша хаарехь, книгаш йовзарехь а, шенна харжа хаарехь а, шен синъоьздангалла лакхаяккхарехь книга оьшуш хиларх кхетам кхиъна хиларехь а.

Дешаран предметан йукъара характеристика.

«Литературни ешар» предмето чулоцу х1ара дакъош: дешархочун «Ешарца доьзна г1уллакх», «Исбаьхьаллин текстийн буха т1ехь долу дешархойн кхоллараллийн г1уллакх», «Берийн ешаран гуо» яздархойн ц1ерш а йовзуьйтуш, дешархошна кху предметехула евзар йолу ерриге а произведенеш, хуьлийла уьш дийнна произведенеш я церан дакъош. Программи юкъа дог1у иштта кхидолу дакъош а: «Литературоведчески пропедевтика», «Библиографически культура», «Къамелан кепашца доьзна долу г1уллакхаш». Боккха тидам т1ебахийтина нохчийн матте ладог1ар декъана а. «Ешар» ц1е йолчу декъехь къаьсттина тидам т1е бахийтина къастош ешарна. Юьхьанцарчу классашкахь нийса а, шера а ешарехь карадирзинчу хаарша аьтто бийр дешархойн лакхарчу классашкахь литература йовзарехь а. «Дистхилар», «Йоза» дакъоша аьтто бийр

бу барта а, йозанан а къамел кхиорехь. Боккха тидам т1е бахийтина вистхила хаарна а, къамелан оьздангаллина а, меттан исбаьхьаллин г1ирсаш караберзорна а.

«Къамелан кепашца долу г1уллакхаш» ц1е йолу дакъа къамелан кепаш йовзийтина ца 1аш, х1ума довзаран а, синъоьздангаллин, интеллектуальни, кхоллараллин г1уллакхаш чулоцуш а ду шена. И г1уллакхаш кхочушдо дешаран, 1илманан г1араевллачу, исбаьхьаллин тексташ т1ехь болх бечу хенахь. Ешарца, йоьшург т1еэцарца, исбаьхьаллин тексташ т1ехь болх барца цхьаьна кхочушхуьлу дешархочун синъоьздангалла, кхоллараллa кхиарца доьзна долу г1уллакхаш а. Исбаьхьаллин тексташ ешар бахьанехь карадирзина хаарш дерзадо дешархоша шаьш кхочушдечу кхоллараллин г1уллакхашка: къастош а, яххьашца а ешар, тардина дийна суьрташ кхоллар, инсценировкаш яр, барта а йозанца юхасхьайийцар шаьш ешна исбаьхьаллин произведенеш, тайп-тайпанчу теманашна барта а, йозанца а аларш кхоллар и д1. кх. а.

«Берийн ешаран гуо» декъехь кхочушхуьлу исбаьхьаллин тексташ харжаран принципаш. Царна юкъахь уггаре а мехала ерш ю: еша дог дар, йоьшучух кхеташ хилар, тематика, проблематика. Тексташ шайца к1орггера кхетош-кхиоран маь1на а долуш, тайп-тайпанчу жанрашкахь хила еза. Кхечу къаьмнийн произведенеш йовзийта а мегар ду, нагахь шайца цхьа пайден дерг дохьуш уьш елахь. Кху декъа юкъа дахана оьрсийн туьйранаш, г1арабевллачу оьрсийн яздархойн Л. Толстойн, Г. Скребицкийн, В. Бианкин, А. Гайдаран произведенеш.

«Литературоведчески пропедевтика» декъехь билгалбина исбаьхьаллин тексташ йоьшучу хенахь дешархой шайх хьакхалур болу а, бийцаре беш, шайна т1ехь болх бен болу а литературоведчески кхетамаш. Тексташ т1ехь болх бечу хенахь дешархойн карахь мехала г1ирс хилла д1ах1уьттур бу и литературни кхетамаш.

«Библиографически культура» декъо аьтто бо еша билгалйинчу литератури юкъара оьшу книга харжа хууш хилар кхиорехь, оглавлени, аннотаци карорехь, суьрташ дехкина художник, автор билгалваpехь, иллюстрацеш текстан хиламашца буозарехь, ткъа иштта 1амаво тайп-тайпанчу справочни материалашца болх бан.

Место предмета в базисном учебном плане.

Дешаран планехь х1окху предмето д1алоцу меттиг.

Дешаран планехь х1окху предмето д1алоцу меттиг.

Юьхьанцарчу ишколехь х1ара предмет 1амо билгалдинарг 374 сахьт ду:

1-чу классехь 66 сахьт, кIирнах 2 сахьт, 33 белхан кIира;

2-чу классехь - 68 сахьт, кIирнах 2сахьт, 34 белхан кIира;

3 -чу классехь -68сахьт, кIирнах 2сахьт, 34 белхан кIира;

4 -чу классехь- 68 сахьт, кIирнах 2 сахьт, 34 белхан кIира.

Дешаран предметан чулацаман мехаллаш.

Х1ара предмет 1амочу хенахь йовзар нисло массо а тайпа бохург санна къоман мехаллаш (патриотизм, доьзалан мехаллаш, 1алам, къинхьегам а, кхоллараллa а, искусство, литература, дин). Кхузаманан, махкана а, халкъана а пайден хир долчу кепара оьзда, ийман долуш, кхидолу къаьмнаш лоруш, к1ант-йо1 кхиор ду хила дезарг цу предметана бухе диллинарг.

Предмет 1аморца доьзна долу жам1аш.

Литературни ешар 1амочаьргахь хила деза личностни жам1аш:

Россин юкъара этнически а, граждански а цхьааллаш кхиор, вуьшта аьлча

ша муьлхачу къоман векал ву а, Россин пачхьалкхан гражданин ша хилар а кхетор; юкъара российски а, граждански а, нохчийн г1иллакх-оьздангаллин а мехаллаш шегахь кхиор;

-исбаьхьаллин произведенийн буха т1ехь шегахь адамаллин а, демократически а мехаллаш кхиор;

- шен къоман культурех, бусулба динах а долу хаарш хилар, кхечу къаьмнех а, церан культурех, динах лаьцнарг а девзаш хилар; кхечу къаьмнийн культуре а, динца доьзначу ламасташка а ларам шегахь хилийтар;

- шен къоман г1иллакхаш а девзаш, кхечу къаьмнашца а г1иллакхашца а, динца а йоьзна йолу юкъаметтигаш ларъян хаар;

-доьзалан ламасташка тергаме хила везар шегахь кхиор,
1алам лардан а, шен а, нехан а могушалла ларъян езарх кхеташ хилар;

-таханлерчу дуьненахь вахаран 1алашонца шен амал кхиор; шен нийсархошца а, баккхийчаьрца а девне ца вуьйлуш, машаре ваха болу лаам шегахь кхиор;

-дешархочун социальни декхарш карадерзор; дешаре лаам кхиор; дешар шена оьшуш хиларх кхетар;

-къоман а, кхийолу а литература ешарца синъоьзданагаллин мехаллаш а, эстетически синхаамаш шегахь кхиор.

Литературни ешар 1амочаьргахь хила деза метапредметни жам1аш:

-дешаран 1алашонех а, декхарех а кхеташ хилар, кхолларалин кепара хьесапаш кхочушдар;

-шена хьалха х1оттийнчу декхаре хьаьжжина, дешаран декъехула билгалдан леринарг къасто а, цуьнан мах хадо а, и кхочушдархьама эвсаре некъ харжа а хаар;

-ша баьхначу кхиамийн бахьанех кхеташ хилар шегахь кхиор (ткъа иштта цададаларан бахьанех а, иза лазаме ца долуьйтуш т1еэца хууш а хилар;

-коммуникативни а, х1ума довзаран а декхарш кхочушдаран 1алашонца меттан г1ирсех пайда эцар;

-дечун логически кепаш (дустар, анализ, юкъара маь1на дар) караерзор;

- кхечу къаьмнийн нийсархошца цхьаьна дечу г1уллакхашкахь юкъара 1алашонаш билгалъяр, хьан, х1ун дийрду къастор, цаьрца цхьаьна тергам латтор, ша а, вукхара а дечун цхьанакепара мах хадор; девне ца дерзош, 1оттаме дерш д1адерзор, ларамца т1еэцар кхечу къомах волчун амалехь дерг;

- базови предметийн кхетамаш, кхечу предметашца боьзна кхетамаш а караберзор, шен предметца уьш буозар.

Литературни ешар 1амочаьргахь хила деза предметаца доьзна долу жам1аш:

- къоман а, дуьненан а, культурийн хилам а, синъоьздангаллин мехаллаш, ламасташ лардаран а, кхид1а а д1акховдоран г1ирс санна литературех кхетар;

-ша-шен кхиарехь ешаран мах лакхара хиларх кхетар; виллина йоьшуш хила везаш хилар болу лаам шегахь кхиор; дуьненах а, къоман историех а, культурех а болу кхетамаш кхиор; юьхьанцара г1иллакх-оьздангалла кхиорехь литературо д1алоцу меттиг къасто а, дика а, вуо а х1ун ду хууш хилар;

- х1унда еша еза бохучух кхеташ хилар, цу декъехь тайп-тайпанчу ешарх пайда эцар;

-дешаран а, 1илманан кхетаме, исбаьхьаллин тексташ ладог1арца т1еэца а, кхеташ еша а, цхьанатайпана царах кхета а хууш хилар; стихотворенин кепехь йолу тексташ къастош ешаран юьхьанцара хаарш карадерзор;

-прозаически исбаьхьаллин произведенеш юхасхьайийца а, церан чулацамах долчу хаттаршна жоьпаш дала а, ешначу дешаран, 1илманан кхетаме, исбаьхьаллин текстийн бахьанин-т1аьхьалонийн з1енаш къасто а хаар карадерзор;

-меттан бакъонаш а ларъеш, йозанехь а, барта а доцца дийцарш х1итто хаар карадерзор;

-хьайца къамел деш волчуьнга а ладог1а а, цо дуьйцучуьнца реза вацахь а, делил далорца айхьа бохург т1еч1аг1дан а, г1иллакхехь вистхила а, диалог д1аяхьа а хаар карадерзор;

-исбаьхьаллин текстийн башхаллийн дуьхе а кхуьуш, дешаран, 1илманан, исбаьхьаллин тексташ вовшех къасто хаар;

-ешначу исбаьхьаллин, 1илманан, дешаран текстийн теманах, коьртачу маь1нах кхеташ хилар; исбаьхьаллин текстехь балийна меттан исбаьхьаллин г1ирсаш ган а, яздархочо мича 1алашонца уьш юкъа балийна а хаар;

-ша ешначу исбаьхьаллин произведенин мах хадо а, цунах лаьцна шена хетарг ала а хаар;

-ешначу текстехь йолу синъоьздангаллин мехаллаш йовзийта а, уьш шегахь кхио а хаар;

- оьрсийн а, нохчийн а исбаьхьаллин произведенийн персонажаш (дакъалацархой) вовшашца буста а, церан амалехь, г1уллакхашкахь цхьаьна дог1ург схьа а лохуш, царна характеристика яла а, цаьрга шен болу хьежам гайта а хаар;

-шена хаза хета книга шенна схьахаржа а, т1ебузучу хаамийн справочни хьостанех пайда эца а хаар;

Содержание учебного предмета, курса.
Дешаран предметехула болу юьхьанцарчу юкъарадешаран чулацам

Къамелан кепаш
Ладог1ар

Дуьйцу къамел ладог1арца т1еэцар, цхьанатайпана иза кхетадар, ладоьг1начуьнца доьзна хаттаршна жоьпаш далар, ладоьг1начун чулацамах лаьцна шена хаттар дала хаар, х1ун 1алашо йолуш ладуьйг1ира къамеле кхетадар. Стихотворни къамеле ладог1а хаар, ладоьг1начун дог-ойла къастор.

Ешар

Хезаш ешар. Кхеташ, нийса, цхьанаэшшара хезаш ешар. Ешаран чехкалла доза тухуш къастош яц, х1ора дешархочун башхалле хьожжий къастош хуьлу и барам. Ешаран сихалла т1аьхь-т1аьхьа чехкайоккху. Йоьшучу хенахь социнг1ашший, интонаций, сацаран хьаьркаш лар а деш, кхетаме, нийса, цхьанаэшшара дийначу дешнашца ешар.

Дагахь ешар. Дагахь йоьшучу хенахь йоьшучун маь1нах кхеташ хилар. Ешначу текстехь оьшуш болу хаамаш карон а, меттан исбаьхьаллин г1ирсаш ган а хаар.

Къамел дар. Барта къамелан оьздангаллаМонологически къамел барта къамелан кеп санна. Монологически кепара аьллачун коьртачу маь1них кхеташ хилар. Къамелан кепаш: дийцар, суртх1оттор, ойлаяр.

Шен аларехь меттан исбаьхьаллин г1ирсех пайда эцар(синонимех, вастаме дешнех, антонимех, дустарех, эпитетех). Шен аларна план х1оттор. Монологически алар дозаделла а, маь1на долуш а хилар. Диалогехь ден къамел: цуьнан башхалла. Хьайца къамел деш волчуьнга ладог1а а, цо дуьйцучух кхета а, цунна жоп дала а хаар. Хьуна ца хетачу, кхечу кепара олучуьнга а ладог1а а, делил а далош, тешшош цунна жоп дала а хаар. Кхечу къомах волчу нийсархочуьнца диалог д1ахьочу хенахь цо дечу къамелах кхеташ, цуьнан культурин башхаллаш тидаме а оьцуш, иза т1елаца хаар. Шен къамелехь меттан исбаьхьаллин г1ирсех пайда эца хаар.

Йоза. Йозанан къамелан оьздангалла.

Йозанан къамелан барамаш. Йозанца аьллачун чулацам билгалйинчу темица бог1уш хилар. Йозанехь йовзуьйту коьчал маь1на а долуш, вовшашца йозаелла а хила езар. Йозанан къамелехь меттан исабьхьаллин г1ирсех пайда эцар. Йозанехь шена хетарг ала хууш хилар: хаттарна жоп дала, изложени, йоцца сочинени язъян (сурт1хотторан, дийцаран, ойлаяран кепехь).

Ешаран г1уллакхийн кепаш

Дешаран а, 1илманан кхетаме текстащца а бен болх (х1ума довзаран декъехула долу г1уллакхаш).

Дешаран а, 1илманан кхетаме текстех болу юкъара кхетам. Шен маттахь и тексташ кхеташ т1еэцар. Ешначун чулацамца доьзначу хаттаршна жоьпаш далар. Хаамаш луш болу г1ирсийн хьаст санна дешаран, 1илманан кхетаме текстащ т1еэцар, царах кхеташ хилар. Дешаран, 1илманан кхетаме текстийн тема а, коьрта ойла а (идей) билгалъяр. Маь1нин чекхдевллачу дакъошка текст екъар, царна ц1е тиллар. Текстехь бахьанин-т1аьхьалонан з1енаш билгалъяр. Текстехь коьрта дешнаш билгалдар. Оцу коьртачу дешнашна т1е а тевжаш, текст юха-схьайийцар. Нохчийн дешнаш а, дешнийн цхьаьнакхетарш а, дийнна предложенеш а оьрсийн матте а, оьрсийн маттера нохчийн матте яха а хаар.

Исбаьхьаллин текстащца болх бар

Дешархочун х1ума довзаран декъехула долу г1уллакхаш Исбаьхьаллин текст вукху текстех къаьсташ хиларх кхетар. Текстан ц1е а, кортош а, чулацамца бозабеллачу юкъаметтигех кхеташ хилар. Текстан чулацамах лаьцна долчу хаттаршна жоьпаш далар. Меттан исбаьхьаллин г1ирсех пайда эцарца исбаьхьаллин текст юхасхьайийцар (юьззина, йоцца, хоржуш). Исбаьхьаллин текстан жанр, тема, коьрта ойла (идей), сюжет, д1ах1оттаман билгало (антитеза) къастор. Текст дакъошка екъар, х1ора декъан тема билгалъяр, коьрта дешнаш а, исбаьхьаллин васташ а къастор. Дакъошна ц1ерш тахка а, ц1еран предложенийн а, хаттарийн кепехь план х1отто а хаар. Турпалхойн дика а, ледара амалш билгалъяха а, персонажаша дечу г1уллакхашка, яздархочо еллачу характеристике хьаьжжина а мах хадо хууш хилар. И характеристика лучу хенахь персонажийн г1уллакхийн бахьанин-т1аьхьалонан з1енаш билгалъяхар. Ша дийриг турпалхочо иштта х1унда дира бохучух кхетар а, цу декъехь шена хетарг ала хаар а. Персонажана характеристика лучу хенахь интерьеро а, портрето а д1алоцу меттиг. Турпалхой а, цара ден г1уллакхаш а вовшашца дустар. Персонажийн къамел а, авторан текст а. Текстехь болу меттан исбаьхьаллин г1ирсаш ган а, (эпитет, дустар, метафора) уьш мича 1алашонца юкъа балийна а хаар. Пейзаж а, исбаьхьаллин текстехь цо д1алоцу меттиг а. Хиламаш схьакъастор а, уьш вовшашца бустар а, цара синхаамна бен 1аткъам а. Теманашца цхьаьнайог1у оьрсийн а, нохчийн а исбаьхьаллин текстащ вовшашца юстар, царна т1ера юкъара а , башхадерг а къастор, меттан исбаьхьаллин г1ирсаш бустар.

Дешархочун кхоллараллин г1уллакхаш

Къастош ешар. Яххьашца ешар. Прозехь йолчу текстана инсценировка х1оттор. Ешначу исбахьаллин произведенин буха т1ехь шен текст кхоллар. Барта дешнашца суртдиллар. Изложени. Мини-сочинени. Нохчийн маттера дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени оьрсийн матте а, оьрсийн маттера нохчийн матте а даккхар. Нохчийн барта кхоллараллера оьрсийн х1етал-металшца,кицанашца, аларшца маь1ница дог1урш лахар. Ша туьйранаш кхоллар (1амийнчаьрца дог1уш) къоман дахарехь дерг а, культурин бакъдерш юкъа а далош.

Нохчийн а, оьрсийн а литературийн текстащ кхоллар, церан юкъара дерг а, башха дерг а билгал а деш.

Берийн ешаран гуо

Нохчийн а, кхечу къаьмнийн барта кхоллараллин произведенеш, нохчийн а, кхечу къаьмнийн а классикийн тоьлла произведенеш, х1инцалерчу яздархойн произведенеш, исторически, 1илманан кхетаме, справочно-энциклопедически текстaш, фантастика.

Исбаьхьаллин текстийн герггарчу хьесапехь йолу тематика: вайн Даймахкаххий, нохчийн пачхьалкхан коьртачу шахьарххий, нохчийн пачхьалкхерчу халкъийн доттаг1аллеххий, вайн халкъан хьаналчу къинхьегамаххий, цо машарехьа латточу къийсамаххий, вайн г1аланеххий, яртеххий, 1аламаххий, дийнатеххххий, акхаройххий, беран дахарехххий, церан г1уллакхеххий, доттаг1аллеххий, цара баккхийнаш ларарххий, вовшашна накъосталла дарххий, тергонца хьажарххий, адамийн дийнаташца йолу юкъаметтигаххий, 1аламаххий, адамийн цуьнца йолчу юкъаметтигаххий, тайп-тайпанчу корматаллеххий, къинхьегамаххий, юкъарчу къахьегаран ирсаххий, г1иллакх-оьзданагаллех, эхь-бехках, ийманах лаьцна дийцаршший, стихотворенешший, статьяшший. Вайн дукхакъаьмнийн Боккха Даймохк.

Литературоведчески пропедевтика

Прозехь а, стихотворенин кепехь а долу къамел, уьш вовшех къасто хаар. Хьехархочун г1оьнца текстехь х1ара литературоведчески кхетамаш карон хаа: жанраш (фольклоран кегийра жанраш, халкъан а, литературни а туьйра, туьйра-кица, дийцар, стихотворени, сюжет, тема, д1ах1оттам (антитеза), коьрта ойла (идей), турпалхо (персонаж), куц-кеп (портрет), пейзаж, интерьер, синоним, антоним, эпитет, дустар, метафора, олицетворени, ритм, рифма. Гочдар.

Библиографически культура

Еша билгалйинчу книгаш юкъара книга харжа а, произведенин кортош а, аннотаци а схьалаха а, автор а, иллюстрацеш ехкина художник билгалван а хаар. Текстан чулацамера хиламаш а, иллюстрацеш вовшех буоза хаар.

Юьхьанцарчу школехь дешначул т1аьхьа дешархочун кхид1а а дешаре болу лаам а кхиъна болу, цуьнан къамелан а, ешаран культурин, литературни кхиаран а т1ег1а оьшучу бараме кхочу, уьш билгалдовлу х1окху хааршца:

-нохчийн меттан къамелан коьрта кепаш карайирзина хилар;

-тайп-тайпана текстaш вовшех къасто хаар (дешаран, 1илманан-кхетаме, исбаьхьаллин). Интеллектульни, синъоьздангаллин декъехь кхиархьама, гонахара дахар довзархьама дешаран, 1илманан-кхетаман, исбаьхьаллин текстийн маь1нех кхеташ хилар.

Исбаьхьаллин текстaшца болх бар. Хаамбаран хьаст хиларан хьокъехь уьш т1еэцна ца 1аш, дешархочуьнгахь синъоьздангалла а, эстетически чам а кхиорехь и текстaш оьшуш хиларх кхетар. Исбаьхьаллин текстaшна анализ яран билггала, литературни кхиарехь дешархошна т1аьхьа оьшур долу, хааpш карадерзор. Церан жанр, тема, идей, д1ах1оттаман кепаш, исбаьхьаллин суртх1отторан г1ирсаш къасто хаар.

-Х1ора къоман литература - культура кхиоран декъехь мехала г1ирс хиларх кхетар; нохчийн а, кхечу къаьмнийн исбаьхьаллин текстaш вовшашца юстарца церан юкъара дерг а, башхадерг къастор. Дешнаш, дешнийн цхьаьнакхетарш, предложенеш оьрсийн матте а, оьрсийн маттара нохчийн матте яха а хаар.

Оьшшу тоьшаллаш а далош, ша ешначу дешан искусствонпроизведенин а, искусствон кхечу говзарийн а мах хадо хаар.

Кхечу къомах волчу нийсархочуьнца диалог д1ахьочу хенахь цо дечу къамелах кхеташ, цуьнан культурин башхаллаш тидаме а оьцуш, г1иллакхе вистхила а, цо дуьйцург восе а ца дуьллуш, т1елаца а хаар.

Берийн-энциклопедически книгашца болх бан хаар.

Юьхьанцарчу школашкахь шаьш еша лерина литература.

Халкъан барта кхоллаларалла. Барта кхолларалин кегий жанраш

Халкъан тидамаш
Кицанаш
Х1етал-металш
Чехкааларш
Дагардарш

Наьрт-аьрстхойх лаьцна дийцарш
Ц1инц1олаг а, наьрт-аьрстхо а. Ахархочун к1ант а, наьрт-аьрстхой а. Наьрт-аьрстхой а, декъаза стаг а.

Халкъан туьйранаш
Чинг1аз
К1ант а, ден шед а. Лулахой.
Махана аьлла баркалла. Кхо газа-гуьзалг. Хьекъалан т1ай Бабин Ч1ирдиг Таллархо
Х1иллане кхорб1елиг Борз

Исбаьхьаллин литература
1. Ахмадов «Къонахалла»
М. Ахмадов «Хьо а, дуьне а», «Вайн г1иллакхаш», «Ч1ирдиг хьуьнха вахар», «Собар», «Яхь», «Маршо а, декхар а», «Хьанал, хьарам», «Б1е эзар дика г1уллакх»
Т. Ахмадова «Б1аьсте» (гулар).
С. Гацаев «Мекара цициг»
Демин 1алавди «Шен куьзган чохь гича 1ам» берийн байташ.
Х-А. Берсанов «Генара совг1ат».
Д. Кагерманов «1имран а, цуьнан доттаг1ий а».
Ж. Махмаев «Сан кегий доттаг1ий», «Самукъане абат».
Э. Мамакаев. Стихаш.
Хь. Саракаев «Эдалханан доттаг1ий».
Хь. Сатуев «Б1аьстенан мукъамаш»
Хь. Хасаев «Хьуьнан къайленаш», «1аламан мукъамаш».
Ш. Хасаров «Дашон хьоза».
1. Эдильсултанов «Догдика», «Хуьстиг».
«Тамашийна беш». Берашна стихаш.

Кхечу къаьмнийн литература
Д. Брудный «Хьекъале Ашик»
А. Сент-Экзюпери «Жима эла»
Г.-Х Андерсен «Ц1инц1олаг йо1», «Ц1етуха», «Эткаш юьйхина долу цициг», «Бедан ирча к1орни», «Экам йо1», «Акха г1ург1езаш».
Ш. Перро «Майра бедарштегархо», «Т1уьйлиг», «Овкъарг» «П1елггал волу к1ант»
Вежарий Гримм «Бременера иллиалархой», «Сийна ч1урам», «Кегий адамаш», «Дашо месаш йолу йо1».

1илманан литература
В. Дуров «Сан акхарой»
Ю. Гагарин «Суна Латта го!» Левин «Астрономи суьрташкахь». Зубков Б. «Стенах йина ю машенаш»
С. Маршак «Муха еш хилла книга»

Книгаш-справочникаш

Журнал «Стела1ад».
Ж. Махмаев «Некъан абат»
С. Эдилов «Байт-абат».

Тематическое планирование с определением основных видов учебной деятельности обучающихся.

Тематически планировани 1 класс

Разделан ц1е:	**Сахьт**	**Коьрта кхетамашший,хааршший.**
1.Абатал хьалхара мур.	10	берашна хуур ду вовшашца уьйр лаца , доттаг1алла таса;1емар ду шайн белхан план х1отто Берашна хуур ду школехь лело мегариг, цунах пайдаэца а 1емар ду; берашна хуур ду вайн Даймохк муьлханиг бу , берашна хуур ду вайн паччахь мила ву, шаьш муьлхача динехь бу. берашна 1емар ду дешархочун г1ирс кхечу х1уманаш юкъара схьакъасто , бовза; берашна 1емар ду хьехархочуьнга ладог1а , цуьнан хаттаршна жоьпаш дала, вовшашка хаттарш дала , царна жоьпаш дала. Берашна 1емар ду шайн белхан план х1отто, тайп- тайпана беснаш долу фишканаш йохккуш учебника аг1он т1ехь шаьш хьалха-таьхьа 1амор долчунан план х1отто. Цу планан рог1алла ларъеш учебникаца болх бан. Берашна хуур ду шайн кхиамийн мах хадо, кхачамбацарш довза царех ларбала; берашна 1емар ду ураман новкъахь муьлхачу меттехь дехьавала мега, маца вала мега. Берашна 1емар ду хьехархочуьнга ладог1а , цуьнан хаттаршна жоьпаш дала. Берашна 1емар ду вовшашка хаттарш дала , царна жоьпаш дала. Берашна хуур ду шаьш бинчу белхан мах хадо. Билгалбохур бу кхачамбацарш, кхиамаш а.
2 Абатан мур .	48	Берашна девзар ду мукъаза зевне аз (Л) , элп Лл. 1емар ду нийса а , шера а элп Лл юкъадог1у дешдакъош деша. Регулятивни: берашна 1емар ду шайн белхан план х1отто, учебника т1ехь гойтучу суьртийн г1оьнца. Берашна 1емар ду цу планан рог1алла ларъярца дешаран навыкаш караерзо. Познавательни: берашна хуур ду аз вай олуш . вайна хезаш долчух олуш хилар. Берашна 1емар ду тайп –тайпанчу аьзнашна юкъарар мукъа аьзнаш довза. Берашна 1емар ду аьзнийн схеманаш яхка , цу схеманашкахь оьшуч аз каро , билгалдаккха хьехархочун т1едилларца. Коммуникативни: берашна 1емар ду хьехархочуьнга ладог1а , цуьнан хаттаршна жоьпаш дала. Берашна 1емар ду вовшашка хаттарш дала , царна жоьпаш дала. Берашна хуур ду шаьш бинчу белхан мах хадо.Берашна 1емар ду тобанашкахь болх бан , шайн

		накъосташна г1о дан. Билгалбохур бу кхачамбацарш, кхиамаш а. Берашна девзар ду мукъаза зевне аз (М) , элп Мм. 1емар ду нийса а , шера а элп Мм юкъадог1у дешдакъош деша. Берашна девзар ду мукъаза къора аз (С) , элп Сс. 1емар ду нийса а , шера а элп Сс юкъадог1у дешдакъош , дешнаш деша. Берашна девзар ду мукъаза зевне аз (Р) , элп Рр . 1емар ду нийса а , шера а элп Рр юкъадог1у дешдакъош , дешнаш деша. Берашна девзар ду мукъаза къора аз (Х) , элп Хх . 1емар ду нийса а , шера а элп Хх юкъадог1у дешдакъош , дешнаш деша. Регулятивни: берашна 1емар ду шайн белхан план х1отто. Хуур ду хьалххе дуьйна шайн белхан кхиамашка кхача, уьш ган. Берашна 1емар ду шаьш х1оттийна планан рог1алла а ларъеш дешарехь кхиамаш баха. Познавательни: берашна 1емар ду мукъазачу аьзнийн башхаллаш йовза, уьш схеманаш т1ехь ган , билгалдаха. Берашна хуур ду мукъаза элпаш шина тайпанара хилар (зевне, къора). Берийн алсамбер бу тидаме хилар , ойлаяр.Берашна 1емар ду дашехь деха а , доца а мукъа аьзнаш довза , Берашна девзар ду мукъаза зевне аз (Б) , элп Бб . 1емар ду нийса а , шера а элп Бб юкъадог1у дешдакъош , дешнаш деша. Берашна девзар ду мукъаза зевне аз (Д) , элп Дд. 1емар ду нийса а , шера а дешдакъош , дешнаш деша. II чийрик 15 сахьт Керла элп Ее довзар ду берашна. Е элпо шиъ аз билгалдеш хилар хуур ду. Нийса а , кхеташ а элп Ее юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду. Берашна девзар ду Ее элпо лелош долу ши г1уллакх Коммуникативни: берашна хуур ду хьехархочун хаттаршна жоьпаш дала, 1емар ду вовшашца къамеле довла. Берашна 1емар ду тобанашкахь болх бан. Шайн накъосташка ладог1а, шайна хетарг ала. Мукъаза зевне аз (Н) довзийтар, элп Нн довзийтар. Элп Нн дешан юьххьехь, чаккхенгахь, юккъехь деша 1амор. Регулятивни: берашна 1емар ду учебника т1ехь ялийначу материалах пайда а оьцуш , шайн белхан план х1отто. Планан рог1алла а ларъеш шайн болх д1абахьа а 1емар ду берашна. Берашна хуур ду шайн кхиамаш ган , царех пайдаэца. 1емар ду кхачамбацарш ган уьш д1адаха. Коммуникативни: берашна 1емар ду хьехархочун хаттаршна дуьззина жоьпаш дала. 1емар ду вовшашца къамеле бовла, ладог1а. Познавательни: берашна 1емар ду элп Тт юкъа а х1оттош дешдакъош кхолла , уьш деша. Дешнашкахь элп а хуьйцуш керла дешнаш кхолла а хуур ду берашна.

		Мукъаза къора аз (Т) девзар ду берашна, элп Тт девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп Тт юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду. Мукъаза зевне аз (В) девзар ду берашна, элп Вв девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп Вв юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду. Мукъаза зевне аз (З) девзар ду берашна, элп Зз девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп Зз юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду. Мукъаза зевне аз (Й) девзар ду берашна, элп Йй девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп Йй юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду Регулятивни: берашна 1емар ду учебника т1ехь ялийначу материалах пайда а оьцуш , шайн белхан план х1отто. Планан рог1алла а ларъеш шайн болх д1абахьа а 1емар ду берашна. Коммуникативни: берашна 1емар ду хьехархочун хаттаршна дуьззина жоьпаш дала. 1емар ду вовшашца къамеле бовла, ладог1а. Берашна 1емар ду шайна хеттарг д1аала, шайн накъоста дуьйцучунга ладог1а, кхета. Познавательни: берашна 1емар ду элп Йй юкъа а х1оттош дешдакъош кхолла , уьш деша. Дешнашкахь элп а хуьйцуш керла дешнаш кхолла а хуур ду берашна. Берашна евзар ю керла говзалла-хьехархо. Берашна девзар ду мукъаза къора аз (К) , элп Кк . 1емар ду нийса а , шера а элп Кк юкъадог1у дешдакъош , дешнаш деша. Берашна девзар ду мукъаза къора аз (П) , элп Пп . 1емар ду нийса а , шера а элп Пп юкъадог1у дешдакъош , дешнаш деша. Регулятивни: берашна 1емар ду учебникан аг1онаш т1ехь ялийначу материалах пайда а оьшуш , шайн белхан план х1отто. Планах пайда а оьцуш дешаран мур д1абахьа а 1емар ду . Берашна 1емар ду шайн кхачамбацарш довза , царех ларбала, кхиамаш бовза , пайдаэца. Познавательни: берашна 1емар ду мукъазачу аьзнийн башхаллаш йовза, уьш схеманаш т1ехь ган , билгалдаха..Берашна хуур ду мукъаза элпаш шина тайпанара хилар (зевне, къора). Берашна 1емар ду цхьатера дакъош долу дешнаш билгалдаха(гергара дешнаш). берашна хуур ду элп оьрсийн матера т1еэцначу дешнашкахь бен ца хилар. Ь элпо цхьа а аз билгал деш ца хилар, шена хьалхара мукъаза аз к1аддеш хуур ду. Хуур ду Ъ элпо мукъаза аз билгалдеш хилар, Ь Ъ къасторан хьаьркийн маь1нехь лелаш хилар.Коммуникативни: берашна 1емар ду хьехархочун хаттаршна дуьззина а , доца а жоьпаш дала. Вовшашца къамел дан, шайна хетарг ала а 1емар ду. Берашна девзар ду мукъаза къора аз (Ш) ,элп Шш. 1емар ду нийса а , шера а элп Шш дешан юьххьехь , юккъехь , чаккхенгахь деша. Берашна девзар ду мукъаза къора аз (Ц) ,элп Цц . 1емар ду нийса а , шера а элп Цц дешан юьххьехь , юккъехь , чаккхенгахь деша Мукъаза зевне аз (I) девзар ду берашна, элп II девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп II юкъадог1у дешнаш деша 1емар

		ду. Элп Ь девзар ду берашна. Нийса а , кхеташ а элп Ь юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду. Элп Ъ девзар ду берашна. Нийса а , кхеташ а элп Ъ юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду.Берашна девзар ду цо лелош долу ши г1уллакх Бераша т1еч1аг1дийр ду 1амийнарг Мукъаза къора аз (Хь) , элп Хь хь девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп Хьхь юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду. Букъаза къора аз (КХ) , элп Кхкх девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп Кхкх юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду. Букъаза къора аз (КЪ) , элп Кхкх девзар ду. Нийса а , кхеташ а элп Къкъ юкъадог1у дешнаш деша 1емар ду.

Тематически планировани 2 класс

Разделан ц1е:	**Сахьт**	**Коьрта кхетамашший,хааршший.**
1.Даймехкан lалам. Аьхке .Гуьйре.	10	Дешархошна хуур ду массара цхьана, ша-ша еша. Дешархошна хуур ду шайн дагахь,хезаш еша. Авторан дог-ойла гойтуш еша. 1аламан хазалла ган, цуьнан доладан лаам болуш амал кхиор. 1аламан тидам бан хьекъал долуш, цуьнан доладан лаам болуш аалаш хир ю дешархойн. Берашна керла учебник йовзийтар,чулацам бовзийтар. Дийцар «Аьхке дагалецар довзийтар». Керла дийцар «Ч1ерий дахар» довзийтар. Нийса а, шера а дицаран тексташ еша 1амор. Д. Кагермановн дахар,кхолларалла, керла стихотворении «Цанахь» йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. «Дог1а дар» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Хь. Саракаевн дахар, кхоллараллацуьнан керла стихотворени «Гуьйре» йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. «Гуьйренан тидамаш» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. И. Демеевн «Г1а» стихотворени йовзийтар. Нийса а ,шера а стихотворенин тексташ йовзийтар. В. Бианкис яздина дийцар «Чан к1орнеш лийчор» довзийтар. Нийса а, шера дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр,тидамбар, къамел кхиор. Э. Мамакаевн «Гуьйренан 1уьйре» ц1е йолу стихотворени йовзийтар.Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Д1адаьллачу декъехь баьхна хаамаш т1еч1аг1бар. «Даймехкан lалам. Аьхке .Гуьйре»декъа т1ехь 1амийна произведенеш йовзар таллар. Ойлаяр, хьекъал, тидам , къамел кхиор.
2.Бакхийчара	7	Дешархошна хуур ду керлачу декъа т1ехь евзар йолу

вайна хьоьху.		произведенеш билгалъяха. Кхоллалур бу царех лаьцна шайн кхетам. 1емар ду нийса а, шера а дийцаран тексташ еша. 1емар ду массара цхьана еша,з1енаца еша. Ешаран чехкалла кхиор ю дешархоша. Де ,нене лерам болуш, царна муьт1ахь хила лаам болуш аг1онаш хир ю дешархойн амалехь. Дешархошна 1емар ду шайн амалехь диканиг кхио ,вониг д1ататта. Шаьш бусалбанаш хилар, бусалбанийн т1едилларш кхочушдан лаам хир бу. Керла дакъа , дийцар «Дений,нанний дика хилар»довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр,тидамбар, къамел кхиор. «Ц1ена хи» дийцар довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. «Ц1ена хила вай?» дийцар довзийтар.Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Дийцар «Харцлийна 1у» довзийтар, Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр, къамел кхиор. Дийцар «Х1ума яар» довзийтар.Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр , тидам бар кхиор. Дийцар «Пайхмара нийсонах лаьцна аьлларг» довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Хатуевн «Г1иллакх» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а, шера а стихотворни тексташ еша 1амор.
3. Берийн дахар	8	Дешархошна хуур ду шайн белхан план х1отто, цуьнан рог1аллица болх бан; нохчийн г1иллакхаш дийца , церан хазалла хасто; дешнашаш къасто хуур ду дешархошна. Девзар ду керла дешнаш. Дешархошна хуур ду шайн белхан план х1отто, цуьнан рог1аллица болх бан. Иштта хуур ду стихотворенин т1ехь дуьйцучух лаьцна шайна хетарг ала.Хьехархочун хаттаршна жоьпаш дала. Девзар ду керла дешнаш,хуур ду текстаца болх бан. Хь. Сатуевн «Вайн бераш» ц1е йолу стихотворени йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Ж. Махмаевн дахар кхолларалла, цуьнан стихотворении «Маликатан доттаг1ий йовзийтар». Нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. В. Осеевас яздина «Йоккха стаг» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. А. Гайдаран «Эхь-бехк» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тесташ еша 1амор. Т. Ахмадовас яхйина стихотворени «Нура» йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Ойлаяр , къамел кхиор. З. Муталибовн дахар,кхолларалла, цуьнан дийцар «Дешархойн къийсадаларш» довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. З.Муталибовн «Мила ву бехке?» дийцар довзийтар. Нийса а ,шера а дийцаран тексташ еша 1амор.

4. Вайн доттагIий-дийнаташ.	**12**	Дешархошна хуур ду шайн белхан план х1отто,оцу планан рог1аллица болх бан; дешархошна 1емар ду адамийн вон г1иллакхех лаьцна шайна хетарг ала. Нийса доцу х1ума дийца дешнаш каро; дешархошна 1емар ду текстаца болх бан. Х. Берсановн дийцар «Бексолтин алаша» довзийтар. Нийс а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ж. Махмаевн «Ши к1еза» стихотворени йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Хь. Саракаевн дахар,кхолларалла, дийцар «Борзик» довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Туьйра «Зуй,пхьагаллий» довзийтар. Нийса а, шера а туьйранаш деша 1амор.Ойлаяр, тидамбар кхиор. Э. Мамакаевн «Тхан Пису» стихотворении йовзийтар. Нийса ,шера стихотворенин тексташ еша. Ойлаяр, тидамбар кхиор. Х. Берсановн «Геннара совг1ат» дийцар довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Д. Кагермановн «Акхарой долчохь» ц1е йолу стихотворени. Нийса а,шера а стихотворенин тексташ еша. Ш. Макаловн «Дехкий дийна муха дисира?» ц1е йолу туьйра довзийтар. Нийса а, шера а тексташ еша 1амор. Х. Берсановн «Барза» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Хь. Саракаеавн «Х1орш х1ун ю?» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Чакхдаьллачу декъехь гулбина хаамаш карлабахар. Тобанашкахь болх бан 1амор
5. Болх-доккха хазахетар.	8	З. Муталибовн «Муьлхха а болх оьшуш бу» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ж. Махмаевн «Маликат» ц1е йолу стихотворении йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Х.Берсановн «Хохийн хас» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. 1. Гайсултановн дахар, кхолларалла, цуьнан «Пхьола ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Д. Кагермановн «Говзанчаш» ц1е йолу стихотворени йовзийтар. Нийса а, шера а кхеташ а стихотворенин тексташ еша 1амор. «Цаьпцалггий, зингаттий» туьйра довзийтар. Нийса а, шера а еша 1амор.
6. 1а	10	1.Мамакаевн дахар,кхолларалла, стихотворени « 1а йовзийтар». Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Э. Мамакаевн «Керла шо» стихотворени йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. «1аьнан оьг1азло» туьйра довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ж. Махмаевн «Салазаш хехкар» ц1е йолу стихотворени йовзийтар. Нийса а , шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. «Говзанча-1а» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Хь. Саракаевн «Дарц» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Хь. Саракаевн « 1ай юьртахь» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а

		дийцаран тексташ еша 1амор. Д. Кагермановн «Г1ура –дада» стихотворени йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Хь. Саракаевн «Х1ара маца хуьлу?» стихотворени йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. Чакхдаьллачу декъехь гулбина хаамаш карлабахар. Тобанашкахь болх бан 1амор
7. Вайн Даймохк	4	«Нефтах х1ун йоккху?» дийцар довзийтар. Нийса ,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. «Вайн хиш чохь хуьлу ч1ерий» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса ,шера дийцаран тексташ еша 1амор. «Хиш» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. «Дуьххьарлера трактор» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ ешар.
8 Даймехкан яхьйолу кlентий .	4	«Асланбек Шерипов» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Д. Кагермановн «Со а хир ву танкист» ц1е йолу стихотворени йовзийтар. Нийса а , шера а стихотворенин тексташ еша 1амор. «Сан хьоме доттаг1» дийцар довзийтар. Нийса а ,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Бераша карлабохур бу чакхдаьллачу декъах болу хаамаш. Накъосташна хетарг лера , царна хетачуьнга ладог1а, шена хетарг бакъдан. Берийн алсамдер ду ойлаяр, къамел, хьекъал,тидам бар.
9.Дийций вайн нанойх лаций	4	«Нефтах х1ун йоккху?» дийцар довзийтар. Нийса ,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. «Вайн хиш чохь хуьлу ч1ерий» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса ,шера дийцаран тексташ еша 1амор. «Хиш» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. «Дуьххьарлера трактор» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ ешар.
10.Бlаьсте, бlаьсте еьна кхечи!	10	1.Мамакаевн «Б1аьсте, б1аьсте…!» стихотворени йовзийтар. Нийса а,шера а стихотворни тексташ еша 1амор Х. Берсановн «Олхазарш схьадаьккина» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. «Б1аьсте» дийцар довзийтар. Нийса а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Хь. Саракаевн «Х1ун ю иза?» стихотворени йовзийтар. Нийса а, шера а стихотворенеш еша 1амор. 4-г1а чийрик (13 сахьт) 1.Гайсултановн «Б1аьста хьуьнхахь» ц1е йолу дийцар довзийтар.Нийса а,шера а дийцаран тексташ еша 1амор.

Тематически планировани 3 класс

Разделан ц1е:	Сахьт	Коьрта кхетамашший,хааршший.
1.«Даймехкан косташ»	**2 (сахьт)**	-З.Муталибовн дахар, кхолларалла а, цуьнан дийцар «Оха болх а бо, деша а доьшу» довзийтар ; нийса а шера а кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр , тидам бар кхиор. -Берашна 1емар ду произведене ешарехь авторан дог-ойла а , цуьнана 1аламе болу безамах кхета. -Берашна хуур ду хезаш еша т1аьхь –т1аьхьа ша-шена ешарга а боьрзуш; бераш кхетар бу шаьш ешначун чулацамах. -Бераш кхетар ду гонахара 1алам льшуш хилар, цуьнан доладан дезаш хилар. -Къинхьегаме , дешаре безам кхиор. -Ж. Махмаевн дахар , кхолларалла , стихотворении « Мангалкомарш» йовзийтар. Нийса а, кхеташ а стихотворни тексташ еша 1омор. Ойлаяр , тидамбар кхиор. Хь Хасаев дахар кхолларалла, дийцар « Комаьрша хьун довзийтар». Нийса а , кхеташ а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Дешаран книжкин керла дакъа «Аьхке а , гуьйре а» довзийтар, цу декъа т1ехь хила тарло кхиамаш билгалбахар. Ш. Арсанукаевн «Аьхкенан 1уьйре» ц1е йолу произведении йовзийтар. Нийса а , кхеташ а , шера а стихотворни тексташ ешар М. Сулаевн дахар , кхолларалла , керла дийцар «Дог1а деанчул т1аьхьа» довзийтар. Нийса а , шера а , кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр , тидам бар кхиор, 1аламе безам кхиор. Д.Кагермановн дийцар «Аьхке» дийцар довзийтар ; нийса а, шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. Берийн ойлаяр, тидаме хилар , керланиг хаа лаам кхиор. З.Муталибовн дахар, кхолларалла а, цуьнан дийцар «Оха болх а бо, деша а доьшу» довзийтар ; нийса а шера а кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр , тидам бар кхиор Ж. Махмаевн дахар , кхолларалла , стихотворении « Мангалкомарш» йовзийтар. Нийса а, кхеташ а стихотворни тексташ еша 1омор. Ойлаяр , тидамбар кхиор. Хь Хасаев дахар кхолларалла, дийцар « Комаьрша хьун довзийтар». Нийса а , кхеташ а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр, тидам бар кхиор. Ойлаяр тидамбар кхиор.
2.«Аьхкенан 1уьйре»	**13 сахьт**	
3. «1алам лардар-иза Даймохк ларбар ду»	**(8 сахьт).**	-Дийцар «Сан Даймохк» довзийтар ; нийса а ,шера а дийцарантексташеша 1амор ;Ойлаяр , тидам бар кхиор. -Р. Ахматовндахар ,кхолларалла, стихотворени « Эвлахь» йовзийтар». Нийса а ,шера а, кхеташ а стихотворнитексташеша 1амор. -Хь. Хасаевндийцар «Бен» довзийтар ; нийса а ,шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр ,хьекъал , къамелкхиор. -Хь. Саракаевн дийцар «Асвадан адамалла» довзийтар ; нийса а ,шера а дийцаран тексташеша 1амор. Ойлаяр ,хьекъал , къамелкхиор. -Берашна 1емар ду нийса ,шера дийцаран тексташ еша.

		-Берашна 1емар дукхеташ ,яздархочун дог-ойла а гойтушстихотворениеша ; -Берашна 1емар ду цхьанаэшарехьмеллаша ешарна т1ера ч1ог1а ешаре е боьрзуш дийцаран тексташ еша. -Берашна хуур ду предложени чаккхенгахь соцунг1а ярца билгалъяккха
4.«Берийн дахар»	**(13 сахьт)**	-Хь. Саракаевн дийцар «Тхойшинна эсий дажо лаьа» довзийтар ; нийса а ,шера а , кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр ,тидам бар ,къамел кхиор -Ж. Махмаевн дийцар « Коран ангали» довзийтар. Нийса а ,кхеташ а , шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Ойлаяр ,хьекъал , къамел кхиор. - Гайсултановн дийцар «Яраг1и» довзийтар. Нийса а ,шера а , къеташ а дийцарантексташеша 1амор. Къамел ,ойлаяр х1ума зер , цуьнан таллам бар . --Хь. Саракаевн стихотворени «Говзанчаш» йовзийтар. Нийса а ,шера а , къеташ а стихотворенинтексташеша 1амор. -чантиевн дахар кхолларалла, керла произведени» Стенна вара мурад г1айг1ане» йовзийтар. Нийса а, шера а кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор. -Муталибовн «Мустапан каранаш» ц1е йолу дийцар довзийтар ; нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран тексташ еша 1амор - Гайсултановн дийцар «Уггар мехалний» довзийтар ; Нийса а , кхеташ а, шера а дийцаран тексташ еша 1амор. Къамел , ойлаяр кхиор.
5.«Вайн Даймохк»	**(3 сахьт)**	-Учебникан керла дакъа довзийтар; цу декъа юкъайог1у произведенеш йовзийтар;дийцар «Вайн республика» довзийтар , нийса а , шера а , кхеташ а дийцаран тексташ еша . Къамел , ойлаяр ,Даймахках дозалла кхиор. -Д. Кагермановн «Сан Кавказ» ц1е йолу дийцар довзийтар ; нийса а , шера а , кхеташ а стихотворни тексташ еша.. Ойлаяр , къамел кхиор. -Ш. Рашидовн дахар , кхолларалла , стихотворении «Даймахке безам» йовзийтар. Нийса а , кхеташ а стихотворниии тексташ еша. -Берашан 1емар ду , ч1ог1а чу озаца д1абуьйлабелла меллашачу озе а боьрзуш дийцаран тексташ еша -Берашна 1емар ду нийса а , шера а , кхеташ а авторан дог-ойла а гойтуш стихотворни тексташ еша.
6.«Даймохк вай къинхьегамца хестабо»	**(5 сахьт)**	-Учебникан керла дакъа довзийтар, керлачу декъатехь хила тарло кхиамаш ган а , билгалбаха а 1амор. Р. Нашхоевн дийцар «Соьга юха а хабар дийцало…» довзийтар. Нийса а , кхеташа а, шера а дийцаран тексташ ешар. Ойлаяр , тидам бар, къамел кхиор. -Ш. Арсанукаевн дахар , кхолларалла , керла произведени «Сан йиша» йовзийтар. Нийса а , кхеташ стихортворни тексташ еша 1амор. Ойлаяр , къамел кхиор. -Т. Закаевн «Сох а хир ву г1ишлоярхо» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран тексташ еша 1амор. -Б. Чалаевн «Кхоллараллин лехамехь» ц1е йолу дийцар довзийтар.

		Нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран teксташ еша 1амор. - Берашна 1емар ду меллашачу озана т1 ера ч1ог1ачу озана т1е а воьрзуш дийцаран текcташ еша 1амор. Дийцаран чулацамах кхета а 1емар ду бераш -Берашна 1емар ду яздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни текcташ еша. -Берийн искусстве безам кхоллалур бу , хелхарча хила лаам хир бу. -Берашна евзар ю керла корматталла, цуьнга кхиа , караерзо лаам хир бу.
7.«1а»	**(17 сахьт).**	-Учебникан керла дакъа довзийтар , цу декъа т1ехь евзар йолу произведенеш билгалъяхар. -М. Сулаевн «Лайн чимаш» ц1е йолу стихотворении йовзийтар. Нийса а, кхеташ а, шера а еша 1амор. Ойлаяр , тидам бар , къамел кхиор. -Хь. Хасаевн «Хьуьнхахь 1а» ц1е йолу дийцар довзийтар , нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран текcташ еша 1амор. Ойлаяр , къамел дар кхиор. -Ж. Махмаевн «Ло деана» ц1е йолу стихотворении йовзийтар. Нийса а, кхеташ а, шера а еша 1амор. Ойлаяр , тидам бар , къамел кхиор. -Д. Кагермановн «1аьнан хьаша» ц1е йолу дийцар довзийтаран 1-ра дакъа, нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран текcташ еша 1амор. Ойлаяр , къамел дар кхиор. - Мамакаевн дахар ,кхолларалла , «1а» ц1е йолу стихотворении йовзийтар.Нийса а, кхеташ а, шера а еша 1амор. Ойлаяр , тидам бар , къамел кхиор. -Гайсултановн «Цергков» ц1е йолу дийцар довзийтар, нийса а , кхеташ а, шера а дийцаран текcташ еша 1амор. Ойлаяр , тидамбар , къамел кхиор. -Берашна 1емар ду яздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни текcташ еша. -Берашна 1емар ду хезаш а , меллаша а дийцаран текcташ еша. Берашна 1емар ду чулацамах кхета -Берашна 1емар ду нийса а , кхеташ а , шера а яздархочун дог-ойла а гойтуш стихотворни текcташ еша. 1аламе безам хир бу , цуьнан хазалла ган лаам хир бу Берашна хуур ду 1ьнан 1аламан тидам бан. -1аламан газаллин тидама бан, цуьнан доладан лаам кхоллар.
8.«Толаман де» (6 сахьт).		-Ш. Рашидовн «Ханпаша» ц1е йолу произведени йовзийтар ; нийса а , шера а , кхеташ а стихотворни текcташ еша. Нохчийн силахь турпалхой , церан хьуьнарш довзийтар -Х. Ошаевн «Иччархо Абухьаьжа Идрисов» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а , шера а , кхеташ а дийцаран текcташ еша -Х.Эдиловн «Толам» ц1е йолу стихотворени йовзийтар , нийса а , кхеташ а , шера а текcташ еша. берашан учебникан керла дакъа «Толаман де» довзийтар. -Берашна 1емар ду нийса а , кхеташ а , шера а стихотворни текcташ еша , чулацамах кхета -Берашна 1емар ду нийса а , шера а , кхеташ а дийцаран текcташ

		еша. -Берашна 1емар ду нийса а , шера а, кхеташа стихотворни тесташ еша -Берашан нохчийн турпалхой бовзийтар ,царах дозалла дан 1амор. -Берашна 1емар ду Даймахкан кхиамех дозалла дан.
9. «Б1аьсте йог1у, б1аьсте йог1у» (16 сахьт).		-«Б1аьстенан юьхь» ц1е йолу стихотворении йовзийтар; нийса а , кхеташ а , шера а стихотворни тексташ еша 1амор.Ойлаяр , тидам бар , къамел кхиор. -Берашна Хь.Хасаевн «Стовно-ворх1азза…» ц1е йолу дийцар цовзийтар. Нийс а , кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амао; хаамаш карлабахар. Харш таллар. - Гайсултановн «Б1аьсте т1ейог1уш» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран тексташ еша 1амор. -М. Сулаевн «Б1аьсте» ц1е йолу дийцар довзийтар; нийса а , шера а дийцаран тексташ еша.Б1аьстенан аматаш довзийтар. Ойлаяр, тидамбар кхиор. -Б. Саидовн дахар , кхолларалла , «Барх1алг1а март» ц1е йолу стихотворении йовзийтар; нийса а , шера а , кхеташ а стихотворенин тексташ еша 1амор -Хь. Саракаевн «Мамина совг1ат» ц1е йолу дийцар довзийтар; нийса а , кхеташ а , шера а дийцаран тексташ еша -Хь. Сатуевн «Б1аьсте йог1у» ц1е йолу стихотворении йовзийтар; нийса а , шера а , кхеташ а стихотворенин тексташ еша 1амор -Гайсултановн «1алам хаздан деза» ц1е йолу дийцар довзийтар. Нийса а , шера а, кхеташ а дийцаран тексташ еша 1амор.
10 .«Халкъан барта кхолларалла»	**(4 сахьт**).	-«Ден весет» ц1е йолу дийцар довзийтар ; нийса а , шера а тексташ еша 1амор. Хьекъал , къамел кхиор. -«Бабин Ч1ирдиг» ц1е йолу дийцар довзийтар ; нийса а , шера а тексташ еша 1амор. Хьекъал , къамел кхиор. -Халкъан туьйра «Бекхам» довзийтар; нийса а , кхеташ а , шера а туьйранаш деша 1амор. -Халкъан туьйра «Тешам боцу лулахой» довзийтар; нийса а , кхеташ а , шера а туьйранаш деша 1амор -Чакхдаьллачу декъехь гулбина хаамаш карлабахар. Харш таллар. Берашна евзар ю халкъан барта кхолларалла йовзийтар, цуьнан тайпанаш девзар ду. -Берашна 1емар ду нийса а , шера а , кхеташ а туьйранаш деша. Дешархошна хуур ду шаьш еша книга харжа.

Тематически планировани 4 класс		
Разделан ц1е:	**Сахьт**	**Коьрта кхетамашший,хааршший**
«Хьомечу 1аламан суьрташ»	**(9 с.)**	Тайп-тайпанчу ешарх пайдаэца хуур ду: къастош, кхетош. Чалацамах лаьцна шен кхетам хир бу , цунах дерг ала хуур ду. Дешархошна хуур ду произведенин чулацамах дерг ала. 1емар ду ч1ог1а еша, оьшуш лаьтташ ша-шена ешаре берза. Шаьш ешнарг юха г1алаташ нисдеш еха хуур ду берашна, яздархочун дог-ойла а гойтуш еша 1емар ду. Произведенин чулацамах дерг ала хуур ду цуьнан ц1е йовзарца. Дешархошна 1емар ду тайп-тайпана ешаран корматталлаш караерзо(меллаша ешар, т1аьхь-таьхьа ч1ог1а волуш ешар, кхеташ ешар). Дийцаран тексташ ч1ог1а еша хуур ду , т1аьхь-таьхьа шаьш-шайна ешаре а боьрзуш. Ч1ог1а ешарехь кхиамаш баха 1емар ду.Ешначун чулацамах кхета , коьртаниг довза хуур ду. Дийцаран тексташ ч1ог1а еша хуур ду , т1аьхь-таьхьа шаьш-шайна ешаре а боьрзуш. Ч1ог1а ешарехь кхиамаш баха 1емар ду.Ешначун чулацамах кхета , коьртаниг довза хуур ду. Произведенин чулацамах дерг ала хуур ду ,цуьнан ц1е йовзарца. Дешархошна 1емар ду тайп-тайпана ешаран корматталлаш караерзо(меллаша ешар, т1аьхь-таьхьа ч1ог1а волуш ешар, кхеташ ешар). Произведенин чулацамах дерг ала хуур ду ,цуьнан ц1е йовзарца. Дешархошна 1емар ду тайп-тайпана ешаран корматталлаш караерзо(меллаша ешар, т1аьхь-таьхьа ч1ог1а волуш ешар, кхеташ ешар). Берашна хуур ду произведенин чулацамах дерг довза. Хуур ду юх-юха произведении ешарца шайн г1алаташ нисдан. 1емар ду ешарехь авторан дог-ойла билгалъяккха. Дешархошна хуур ду текст ешале цуьнан чулацамах шайн кхетамехь кхоллабелла кхетам бийца. Берашна 1емар ду тайп-тайпанчу эшарехь тексташ еша(меллаша еша, хезаш еша, «олхазарийн базарахь» сана ешар. Дешархошна хуур ду произведенин чулацам стенах лаьцна хир бу хаа.Дешархошна хуур ду хезаш еша т1аьхь-т1аьхьа шайн дагахь ешар т1е а бовлуш. 1емар ду шаьш юха йоьшуш ,хьалха даьхна г1алаташ ган , уьш нисдан. Шена еша книга харжа хаар, д1агайтинчу книгаш юкъара. Шен ешаран корматаллин бах хадо хуур ду.
«Вайн Даймехкан д1адаханчунна т1ера»	**(10 с.)**	Керлачу декъан чулацамах дерг довза хуур ду дешархошна, керлачу произведенех лаьцна шайн кхетам хир бу. Дешархошна хуур ду хезаш еша, т1ахь-т1аьхьа ша-шена ешаре а боьрзуш. Юха ешарца шаьш даьхна г1алаташ нисдан хуур ду. Берашна хуур ду дийцаран чулацамах дерг довза. 1емар ду хезаш еша, т1аьхь-таьхьа шена ешаре верза. Ешаран сихалла алсамъяккха, ша хьалха йоьшуш даьхна г1алаташ нисдеш еша. Дийцаран чулацаман хьокъехь кхетам хир бу дешархойн. Хуур ду юх-юха произведени ешарца шайн г1алаташ нисдан. 1емар ду ешарехь авторан дог-ойла билгалъяккха. Ешаран сихалла алсамъяккха, ша хьалха йоьшуш даьхна г1алаташ нисдеш еша.

		Дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетам хир бу. Дешархошна шайн дагахь еша, хезаш еша хуур ду. Шаьш хьалха йоьшуш даьхна г1алаташ нисдийр дуйю ха ешарца. Берийн дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетам хир бу.Дешархошна 1емар ду меллаша, шайн дагахь еша, т1ахь-т1аьхьа ч1ог1аволуш еша. 1емар ду юхаешарца шаьш хьалха даьхна г1алаташ нисдеш еша. Дешархошна хуур ду чулацамах лаьцна шайн хаам хила. Дешархошна хуур ду шайн дагахь еша, хезаш еша, къастош еша. Хуур ду дешаран сиххалла ,нийсалла хилийта. Шаьш г1алаташца ешнарг, юха нисъеш еша 1емар ду.
«Вайн республика Нохчийчоь»	**(5 с.)**	Берашна хуур ду керлачу декъан чулацамах дерг ала, произведенеш, церан авторш бовза**.** Берашна хуур ду чулацамах дерг ала. 1емар ду тайп-тайпанчу эшаршкахь еша: меллаша, хезаш, аз хийцош. Ешаран темп алсамйоккхур ю . Шаьш даьхна г1алаташ юх-юха ешарца д1анисдийр ду. Дешархойн дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетама хир бу. 1емар ду меллаша а, хезаш а , аз хийцош а еша. Берашна хуур дуйю ха ешарца шайн г1алаташ нисдан. Дешархойн дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетама хир бу. 1емар ду меллаша а, хезаш а , аз хийцош а еша. Берашна хуур дуйю ха ешарца шайн г1алаташ нисдан. Дешархойн гуллур бу произведенин чулацамах болу кхетам. 1емар ду меллаша , хезаш а , ша-шена а еша. Дешархошну хуур ду юха ешарца ,шаьш доьхна г1алаташ 4нисдан.Дешархошна1емар ду авторан дог-ойла гойтуш , интонации ларъеш еша. Дешархошна хуур ду шаьш 1амийна произведенеш цхьацца билгалонашца йовза. Хуур ду оьшу к1айдарг произведенехь каро, д1аеша.
«Вайга туьйранаша кхойкху»	**(7 с.)**	Дешархошна 1емар ду туьйранаш дийца, церан башхаллаш йовза. Шайна кегийра дийцарш х1итто 1емар ду. Дешархошна хуур ду шайн дагахь еша ,хезаш, къастош еша. Шайна хазъелла к1айдарг схьайийца цуьнан коьртачу турпалхочун ц1арах. Дешархошна туьйранийн башхаллаш евзар ю, шайна хазъелла к1айдарг схьайийца хуур ду. Дешрахошна 1емар ду шайн дагахь, къастош еша.Хуур ду коьртачу турпалхочун ц1арах шацн туьйранаш кхолла , уьш схьадийца. Дешрахошна хуур ду шайн дагахь еша , хезаш еша , къастош еша. Кхетар бу туьйрана кортачу маь1нах лаьцна,х1уур ду чулацам шайн дешнашца схьабийца. Туьйранан чулацамах лаьцна шайн кхетам хир бу дешархойн. Дешархошна хуур ду шайн дагахь,хезаш , къастош еша. Юха ешарца шаьш даьхна г1алаташ нисдан 1емар ду дешархошна. Дешархошна 1емар ду дагахь а,хезаш а къастош а еша.Хуур ду адамийн амалшка хьаьжжина яххьашца еша. Шаьш йоьшуш даьхна г1алаташ ,юха йоьшуш нисдан а. Дешархошна 1емар ду чулацамх лаьцна шайн кхетам гулбан, цунах дерг каро текста юкъахь. Дешархошна хуур ду керлачу декъан чулацамах дерг ала. 1емар ду нийса эшарш,х1етал-металш , кицанаш деша. Дешархошна хуур ду халкъан дог-ойла а гойтуш эшарш еша,х1етал-металша жоьпаш лаха, кицанийн маь1нех кхетар бу.

«Нохчийн къоман баккхий яздархой»	**(9 с.)**	Дешархойн произведенин чулацамах лаьцна хаамаш гуллур бу. Дешархошна 1емар ду шайн дагахь а ,хезаш а , авторан дог-ойла гайтарца а еша. Дешархошна хуур ду дийцаран чулацамах лаьцна шайн коьртехь кхетам хила .1емар ду шайн дагахь а , хезаш а , къастош а еша. Дешархоша алсамдоккхур бу текст чехка ешар. Дешархойн кхоллалур бу произведенин чулацамах лаьцна хаамаш. 1емар ду шайн дагахь,хезаш , яздархочун дог-ойла гойтуш стихотворенин тексташ еша. Дешархошна 1емар дую ха ешарца шаьш даьхна г1алаташ нисдан. Дешархойн хир бу дийцаран чулацамах лаьцна шайн хаамаш.1емар ду шайн дагахь ,хезаш, къастош еша. Дешархошна 1емар дую ха ешарца хьалха даьхна г1алаташ нисдан. Дешархойн хир бу дийцаран чулацамах лаьцна шайн хаамаш.1емар ду шайн дагахь ,хезаш, къастош еша. Дешархошна 1емар дую ха ешарца хьалха даьхна г1алаташ нисдан. Дешархойн хир бу произведенин чулацамах хаамаш . Хуур ду шайн дагахь а,хезаш а, авторан дог-ойла гойтуш а еша.Хуур ду ешаран сихалла кхио, юха ешарца хьалха йоьшуш даьхна г1алаташ нисдан. Дешархойн хир бу произведенин чулацамах хаамаш . Хуур ду шайн дагахь а,хезаш а еша .Хуур ду ешаран сихалла кхио, юха ешарца хьалха йоьшуш даьхна г1алаташ нисдан.Дийцаран чулацам схьабийца хуур ду. Ша еша книга харжа 1амор. Шен ешархочун корматаллин мах хадо 1амор, т1еоьшу г1ирс каро хуур ешанчу маь1нах кхета.
«Сийлах-доккхачу зеран муьрехь»	**(5 с.)**	Дешархошна хуур ду керлачу декъан 1алашо билгалъяккха , чулацаман тидам бан. Керлачу произведенех шайн кхетам хир бу. Хуул ду шайн дагахь , хезаш , къастош еша,дийцаран чулацам схьабийца. Дешархойн кхолалур бу дийцаран чулацамах лаьцна шайн хаамаш. 1емар ду шайн дагахь , хезаш , къастош еша. Хуур ду чулацам схьабийца. 1емар ду юхаешарца хьалха йоьшуш даьхна г1алаташ нисдан, ешаран чехкалла кхио. Дешархошна хуур ду дийцаран чулацамах лаьцна шайн хаамаш гулбан. 1емар ду хезаш, ч1ог1а , къастош еша. Дешархойн алсамдер ду ешаран сихалла. Юха ешарца шаьш даьхна г1алаташ нисдан хуур ду. Дешархошна хуур ду дийцаран ц1е ешарца , цуьнан чулацамах кхета. 1емар ду дийцаран коьрта маь1на къасто. Дешархошна хуур ду шайн дагахь,хезаш, къастош еша. Хуур ду г1алаташ нисдеш еша.Шайн ешаран чехкалла кхио хуур ду дешархошна. Ша еша книга харжа 1амор. Шен ешархочун корматаллин мах хадо 1амор, т1еоьшу г1ирс каро хуур ешанчу маь1нах кхета. Даймехкан турпалхой бовзар кхиор.
«Болх бе, халкхан дуьхьа ваха»	**(11 с.)**	Учебникан керлачу декъан чулацам бевзар бу дешархошна , цуьнан 1алашонах кхетар бу. Дийцаран ц1е тидаме эцарца , цуьнан чулацамах кхетам хир бу. Шайн дагахь а, хезаш а , къастош а еша 1емар ду. Ешначун чулацам схьабийца хуур ду. Ешаран чехкалла кхуьур ю. Дешархойн кхоллалур бу дийцаран чулацамах лаьцна шайн хаамаш. 1емар ду аз хийцош еша , къастош еша. Дешархошна 1емар ду дийцаран чулацам схьабийца, ешаран чехкалла алсамъякха. Дешархойн дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетам хир бу. Хуур ду

		хезаш, шайн дагахь , къастош дийцаран тексташ еша, чулацам схьабийца. Шайн ешаран чехкалла кхиор ю. Дешархойн дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетам хир бу. Хуур ду хезаш, шайн дагахь , къастош дийцаран тексташ еша, чулацам схьабийца. Шайн ешаран чехкалла кхиор ю. Дешархойн дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетам хир бу. Хуур ду хезаш, шайн дагахь , къастош дийцаран тексташ еша, чулацам схьабийца. Шайн ешаран чехкалла кхиор ю. Дешархойн дийцаран чулацамах лаьцна шайн кхетам хир бу. Хуур ду хезаш, шайн дагахь , къастош дийцаран тексташ еша, чулацам схьабийца. Шайн ешаран чехкалла кхиор ю. Ша еша книга харжа 1амор. Шен ешархочун корматаллин мах хадо 1амор, т1еоьшу г1ирс каро хуур ешанчу маь1нах кхета.
«Б1аьсте ю т1ейог1ург…»	**(6 с.)**	Дешархошна хуур ду учебникан чулацам бовза. Керлачу дийцаран чулацамах лаьцна шайн ойланаш хир ю дешархойн. Хуур ду хезаш, къастош, шайн дагахь еша. Ешаран чехкалла кхиор ю дешархоша. Дешархошна хуур ду дийцаран чулацамах кхетам гулбан. 1емар ду шайн дагахь , хезаш , къастош еша . Юхаешарца шайн г1алаташ нисдан хуур ду. Ешаран чехкалла кхуьур ю . Дешархошна хуур ду стихотворенин чулацамах лаьцна шайна хетарг ала. 1емар ду хезаш, шайн дагахь еша. 1емар ду юхаешарца шайн г1алаташ нисдан. Дешархошна хуур ду шайн дагахь , хезаш еша. Юха ешарца шаьш даьхна г1алаташ нисдан. Авторан дог-ойла ,аз хийцорца билгалъяккха. Ешаран корматалла кхиор.
«Машарехьа, доттаг1аллехьа къийсам»	**(2 с.)**	Произведенин чулацамах лаьцна шайн цхьа хаамаш хир бу дешархойн. 1емар ду шайн дагахь еша, хезаш , авторан дог-ойла гойтуш еша. Юха ешарца шайн шайн ешаран чехкалла кхиор ю. Произведенин чулацамах лаьцна шайн цхьа хаамаш хир бу дешархойн. 1емар ду шайн дагахь еша, хезаш , авторан дог-ойла гойтуш еша. Юха ешарца шайн шайн ешаран чехкалла кхиор ю.
«Оьрсийн сийлахь – баккхий яздархой»	**(4 с.)**	Дешархошна хуур ду керлачу декъан чулацамах кхета, произведенийн чулацамах лаьцна шайн хаамаш гулбан. Оцу декъа юкъа ялийначу произведенийн башхаллех , тематикех кхетар. Дешархошна хуур ду коьртачу турпалхойн амалш а гойтуш еша. Хуур ду ешаран чехкалла алсамъяккха. Дешархошна хуур ду чулацамах шайн кхетам гулбан. 1емар ду шайн дагахь,хехаш, яххьашца а еша. Дешархошна 1емар ду ешаран корматалла кхио,шайн г1алаташ нисдан. Дешархошна хуур ду чулацамах шайн кхетам гулбан. 1емар ду шайн дагахь,хехаш, яххьашца а еша. Дешархошна 1емар ду ешаран корматалла кхио,шайн г1алаташ нисдан. Дешархошна хуур ду чулацамах шайн кхетам гулбан. 1емар ду шайн дагахь,хехаш, яххьашца а еша. Дешархошна 1емар ду ешаран корматалла кхио,шайн г1алаташ нисдан. Дешархошна хуур ду хезаш,меллаша, къастош а еша. 1емар дую ха ешарца ,шайн г1алаташ нисдан. Чулацам схьабийца 1емар ду.

Описание материально-технического обеспечения образовательной деятельности.

Дешаран предметана материально-технически кхачояран гIирсаш
Книгаш-справочникаш

- Книга «Дешаран книжка» Солтаханов Э.Х, Солтаханов И.Э 2020г.
- Белхан тетрадаш «Йоза яздаран кеп» Солтаханов Э.Х.
- Журнал «Стела1ад».
- С. Эдилов «Байт-абат».

Кабинетан технически г1ирсаш:

- Мультимедийни компьютер.
- Мультимедиапроектор.
- Интерактивни доска.
- Магнитни